

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
privind aprobarea raportului despre exercitarea
jurisdicției constituționale în 1997

Nr.1 din 19.01.98

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.9/7 din 05.02.1998

* * *

ÎN NUMELE REPUBLICII MOLDOVA
Curtea Constituțională în componența:
Pavel BARBALAT - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător
Mihai COTOROBAI - judecător
Nicolae OSMOCHESCU - judecător
Gheorghe SUSARENCO - judecător
Ion VASILATI - judecător

cu participarea judecătorilor-asistenți Ion Anton, Ion Bot, Aurel Chistruga, Olga Poalelungi, Elena Safaleru, Ilie Șevciuc, șefului Secretariatului Vitalie Modrîngă, Ludmilei Zadorojnîi, grefier, în conformitate cu prevederile art.10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art.80 din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară deschisă raportul despre exercitarea jurisdicției constituționale în 1997 și

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Se aprobă raportul despre exercitarea jurisdicției constituționale în 1997.
2. Raportul se expediază Parlamentului Republicii Moldova, Președintelui Republicii Moldova și Consiliului Superior al Magistraturii.
3. Prezenta Hotărîre este definitivă, împreună cu raportul se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 19 ianuarie 1998.
Nr. 1.

R A P O R T
despre exercitarea jurisdicției constituționale în 1997

Raportul se prezintă în conformitate cu prevederile art.10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art.80 din Codul jurisdicției constituționale.

În anul 1997 Curtea Constituțională - unica autoritate de jurisdicție constituțională, a continuat să activeze în calitate de garant al supremației Constituției. A crescut vădit numărul de sesizări, parvenite pe adresa Curții. Dacă în 1996 au fost 28 de sesizări, în 1997 - 64, numărul lor crescînd de mai mult de două ori. Subiecții sesizărilor au solicitat: un aviz asupra inițiativei de revizuire a Constituției, interpretarea Constituției - 8 sesizări; exercitarea controlului privind constituționalitatea: a 22 legi, 5 hotărîri și 2 regulamente, adoptate de Parlament, 4 decrete ale Președintelui Republicii Moldova, 17 hotărîri și 2 dispoziții ale Guvernului. A fost solicitată validarea a 5 deputați în Parlament.

Curtea Constituțională a fost sesizată de Președintele Republicii Moldova cu 3 sesizări, de deputații și fracțiunile parlamentare - cu 54 sesizări și de Curtea Supremă de Justiție - cu 7 sesizări.

În fond au fost soluționate 33 sesizări (inclusiv 4 sesizări din 1996), s-au pronunțat 40 hotărîri (inclusiv 8 hotărîri asupra

problemelor ce țin de competența funcțională a Curții), 14 decizii și a fost emis un aviz. Prin aviz Curtea s-a pronunțat asupra inițiativei unui grup de deputați în Parlament de a revizui Constituția, iar prin 4 hotărâri au fost interpretate unele dispoziții ale Constituției. Au fost recunoscute neconstituționale integral sau unele prevederi din 9 legi, din 2 hotărâri ale Parlamentului, din 5 decrete ale Președintelui Republicii Moldova și din 9 hotărâri ale Guvernului.

I. CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII LEGILOR,
REGULAMENTELOR ȘI HOTĂRÎRILOR PARLAMENTULUI
(art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție)

La sesizările Curții Supreme de Justiție și domnului Victor Cecan, deputat în Parlament, Curtea Constituțională a exercitat controlul constituționalității articolelor 5, 20, 24 - 27, II din Dispoziții finale și tranzitorii ale Legii nr.947-XIII din 19 iulie 1996 cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii și a Hotărârii Parlamentului nr.362-XIII din 3 februarie 1995 despre Consiliul Superior al Magistraturii.

În hotărârea adoptată pe marginea sesizării Curtea a subliniat că dispozițiile art.114 și 116 alin.(1) din Constituție stabilesc principiul independenței judecătorilor, principiu în afara căruia nu se poate vorbi de o autentică activitate de înfăptuire a justiției.

Curtea a recunoscut neconstituționalitatea art.5, art.20 alin.(1), stipulărilor "sau sesizat de ministrul justiției sau, după caz de președintele Curții Supreme de Justiție" din art.20 alin.(4), art.26 alin.(1), art.27, art.II și III din Dispoziții finale și tranzitorii din Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii și art.3 alin. doi din Hotărârea Parlamentului despre Consiliul Superior al Magistraturii.

Totodată, Curtea a constatat că art.24 și 25 din Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii, art.1, 2, art.3 alin.unu, art.4, 6, 7 din Hotărârea Parlamentului despre Consiliul Superior al Magistraturii sînt constituționale.

Curtea Supremă de Justiție a sesizat Curtea Constituțională privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii bugetului de stat pe anul 1997 (nr.1127-XIII din 21 martie 1997) și Legii nr.544-XIII din 20 iulie 1995 "Cu privire la statutul judecătorului", pe motiv că acestea contravin dispozițiilor constituționale despre separația puterilor în stat și independența justiției.

În sesizare s-a menționat că prin Legea bugetului de stat pe anul 1997 (art.48) a fost suspendată acțiunea actelor legislative în partea care prevede acordarea de credite de la bugetul de stat, inclusiv acțiunea art.30 din Legea cu privire la statutul judecătorului. Prin aceasta au fost îngădite independența judecătorilor neasigurați cu spațiu locativ și posibilitatea realizării prevederilor art.116 din Constituție. Autorul sesizării a mai menționat că prevederile art.27 alin.(2) lit.c) din Legea bugetului de stat pe anul 1997, care stipulează că 50 la sută din suma amenzilor aplicate de judecători în cauzele administrative și penale se lasă pentru anul 1997 la dispoziția Ministerului Justiției pentru consolidarea bazei tehnico-materiale a instanțelor judecătorești, contravin principiului constituțional al independenței și imparțialității judecătorului la efectuarea justiției, deoarece la aplicarea măsurilor de pedeapsă în cauzele indicate judecătorii sînt nevoiți în mod indirect să aplice sancțiuni bănești sporite pentru a-și asigura condiții adecvate de lucru.

În hotărârea sa Curtea a subliniat că este inadmisibil de a limita garanțiile independenței judecătorului și a considerat neconstituțional art.48 din Legea bugetului de stat pe anul 1997.

Art.121 alin.(2) din Constituție prevede că indemnizațiile și alte drepturi ale judecătorilor sînt stabilite prin lege, au un caracter imperativ și nu pot fi supuse unei interpretări extensive. Prin urmare, stabilirea garanțiilor de asigurare materială și socială a judecătorilor și aprobarea regulamentului prin care se stabilesc indemnizații

judecătorului nu țin de competența Guvernului. Indemnizațiile judecătorilor trebuie să fie stabilite prin lege organică, ceea ce este în deplină concordanță cu principiul garanției independenței judecătorului. Din motivele menționate Curtea a declarat neconstituțională și Hotărîrea Guvernului nr.191 din 1 aprilie 1996 "Cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de stabilire și plată a indemnizației lunare viagere judecătorilor demisionați și pensionați".

Prevederile art.27 alin.(2) lit.c) din Legea bugetului de stat pe anul 1997 au fost declarate constituționale.

Tot la sesizarea Curții Supreme de Justiție Curtea Constituțională a supus controlului constituționalității pct.8 al Anexei "Lista categoriilor de persoane cărora li se atribuie locuințe din fondul special" la Legea nr.982-XIII din 19 februarie 1996 "Cu privire la fondul locativ cu statut special". Norma sesizată aduce atingere garanțiilor independenței judecătorului, stabilite în art.116 din Constituție, ceea ce conduce la încălcarea art.6 din Constituție în partea ce ține de separarea puterilor în stat. Potrivit Legii menționate, judecătorii, la fel ca și funcționarii publici, fac parte din categoria de persoane, care, în conformitate cu art.12 din Lege, în termen de 3 luni de la data încetării exercitării funcției electivă sau desemnate sînt obligați să elibereze locuința din fondul special.

Curtea a considerat că legislatorul, stabilind norme, care permit îngădirea dreptului judecătorului la asigurarea cu spațiu locativ, indiferent de temeiul încetării exercitării funcției de judecător, a adus atingere garanțiilor independenței judecătorului, proclamate în articolele 114 și 116 din Constituție și, ca urmare, a declarat neconstituțional punctul 8 al Anexei la Legea nr.982-XIII din 19 septembrie 1996.

La sesizarea Curții Supreme de Justiție Curtea Constituțională a declarat neconstituționale prevederile art.97 alin.4 din Codul de procedură penală, care în practica aplicării lor limitau posibilitatea de a ataca în instanța judecătorească ordonanța privind refuzul de a porni procesul penal.

La sesizarea domnilor Mihai Ghimpu, Lidia Istrati, Ala Mîndîcanu, Semion Certan și Andrei Iuri-Apostol, deputați în Parlament, a fost recunoscută neconstituțională sintagma "...însă nu mai tîrziu de douăsprezece ore din momentul reținerii sau arestării" din dispozițiile art.43 alin.1 din Codul de procedură penală, din motiv că nu corespunde art.25 alin.(1) din Constituție, care prevede că celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință motivul reținerii sau al arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt timp. Celelalte articole sesizate (art.43 alin.1-3, cu excepția sintagmei menționate, art.46 pct.5, sintagma "...dacă aceștia participă la proces" din art.195/2 alin.4, precum și prevederile art.195/2 alin.5 din Codul de procedură penală) au fost recunoscute constituționale.

Au fost supuse controlului constituționalității art.302 alin.1 pct.4 din Codul de procedură penală, și art.327 alin.1 pct.5 din Codul de procedură civilă (la sesizarea domnului Mihail Sidorov, deputat în Parlament). În opinia autorului sesizării, articolele numite lezează drepturile cetățenilor la apărarea judiciară în instanțele de apel și sînt în contradicție cu art.20 alin.(1) și (2) din Constituție. Considerînd că decizia instanței de apel despre remiterea cauzei pentru rejudecare, prevăzută în articolele sesizate, se referă la procedura de examinare a cauzelor civile și penale și nu se referă la probleme de drept material, care ar aduce la atingerea nemijlocită a intereselor cetățenilor, Curtea le-a recunoscut constituționale.

La sesizarea domnilor Vasile Nedelciuc, Alexandru Moșanu, Valeriu Matei, deputați în Parlament, Curtea a supus controlului constituționalității art.4 și art.9, Anexele nr.2 și nr.4, în partea ce ține de cheltuielile pentru susținerea organizațiilor obștești ale veteranilor din Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 1997 nr.1131-XIII din 26 martie 1997 și a declarat neconstituțională sintagma "Cheltuieli pentru susținerea activității organizațiilor obștești ale veteranilor" din Anexele nr.2 și nr.4 la Legea sesizată.

Curtea a constatat că normele constituționale (art.42, 43, 130, 131 din Constituție) nu conțin dispoziții imperative, ce ar nominaliza subiecții abilitați să utilizeze Fondul Social, după cum se prevede în Legea contestată. Determinarea și specificarea instituțiilor respective (statale sau obștești) cu drept de a utiliza fondurile, prevăzute la art.3 din Legea citată, ține de competența legislativului. Pentru aceste considerente Curtea a concluzionat că problema abordată privind controlul constituționalității art.4 din Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 1997 nu ține de competența Curții și a sistat procesul în această parte.

Examinând sesizarea aceluiași deputați privind controlul constituționalității art.58 alin.(3) din Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar, Curtea de asemenea a sistat integral procesul, dat fiind că problemele abordate nu țin de competența Curții.

La sesizarea aceluiași deputați, Curtea a recunoscut neconstituțională sintagma "... cu condiția că se vor stabili în localitatea respectivă" din art.12 alin.patru subalin.nouă din Codul funciar, care prevede atribuirea cotelor de teren persoanelor care au adus pământ în gospodăriile colective, dar nu lucrează în ele, - cu condiția stabilirii lor în localitatea respectivă. Aceasta este o restricție față de proprietarii cotelor de teren în exercițiul dreptului lor la libera alegere a domiciliului și a reședinței.

Prin Legea nr.1069-XIII din 26 decembrie 1996 Parlamentul a completat art.5 din Legea privatizării fondului de locuințe, conform căruia căminele, aflate la balanța instituțiilor de ocrotire a sănătății, au fost excluse din procesul de privatizare. La sesizarea deputatului Victor Cecan Curtea a declarat dispozițiile legii menționate neconstituționale, dat fiind că ele încălcau flagrant art.16 alin.(2) din Constituție, care consfințește egalitatea cetățenilor în fața legii și autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

La 5 iulie 1996 Parlamentul, prin Hotărârea sa nr.912-XIII, l-a revocat înainte de termen pe domnul Aurel Cepoi din funcția de președinte al Comisiei pentru control și petiții. Dat fiind că această revocare s-a efectuat cu nerespectarea procedurilor legale stabilite prin art.64 alin.(3) din Constituție, Curtea a decis că și această hotărâre este neconstituțională.

Hotărârea Parlamentului nr.903-XIII din 27 iunie 1996 "pentru completarea punctului 1 din Hotărârea Parlamentului nr.638-XII din 10 iulie 1991 "Cu privire la trecerea întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de subordonare unională, amplasate pe teritoriul republicii, în jurisdicția Republicii Moldova", sesizată de deputatul Victor Cecan, a fost declarată constituțională. Curtea a considerat că, adoptând hotărârea în cauză, Parlamentul nu a făcut altceva decât să repare o greșeală comisă anterior și a readus în proprietatea statului bunuri ce îi aparțin de drept.

Au fost declarate constituționale și prevederile art.73 alin.(4), art.74 și 75 din Regulamentul Parlamentului, care se referă la unele aspecte ce țin de promulgarea legilor de către Președintele Republicii Moldova și modalitatea de votare a legilor (sesizarea deputatului Vladimir Solonari).

II. CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII DECRETTELOR PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA (art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție)

La sesizările deputaților Valentin Dolganiuc, Ion Neagu, Eugen Gîrlă și Petru Poiată, Curtea a exercitat controlul constituționalității a două decrete ale Președintelui Republicii Moldova din 7 aprilie 1997 - nr.116-II "Cu privire la Departamentul pentru Combaterea Crimei Organizate și Corupției", prin care a fost aprobat Regulamentul acestui Departament, și nr.117-II, prin care Nicolae Alexei a fost numit în funcția de șef al Departamentului.

Conform Decretului și Regulamentului respectiv Departamentul a fost înființat de către Guvern pe lângă Ministerul Afacerilor Interne (MAI), fiind subordonat administrativ șefului statului, iar operativ - MAI. Departamentul a fost instituit ca un organ special de cercetare penală și anchetă preliminară în cauzele ce țin de crima organizată și de corupție. În exercitarea atribuțiilor Departamentul a fost investit cu dreptul să culeagă informații, să urmărească vizual, să urmărească și să se documenteze cu ajutorul mijloacelor tehnice moderne, să controleze coletele poștale, să intercepteze convorbirile telefonice și alte convorbiri, să culeagă informații de la canalele tehnice de comunicații etc. Art.2 din acest Decret obliga Guvernul să prezinte Parlamentului propuneri pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală și a Legii nr.45-XIII din 12 aprilie 1994 privind activitatea operativă de investigații și să facă modificări în structura și statele de personal ale MAI, impuse de preluarea de către Departamentul menționat a atribuțiilor de combatere a crimei organizate și corupției.

Decretele au fost contestate de deputați pe motiv că prin emiterea acestora au fost încălcate raporturile constituționale dintre puterea legislativă și cea executivă, prevăzute în art.6 din Constituție, iar Departamentului i-au fost atribuite un șir de drepturi, care, prin derogare de la legislație, lezează drepturile și libertățile fundamentale ale omului, consfințite de Constituție. Numirea dlui Nicolae Alexei în funcția de șef al Departamentului de către Președintele republicii contravine art.88 lit.d) din Constituție, care prevede că Președintele numește în funcții publice doar în condițiile prevăzute de lege.

Considerând indiscutabilă necesitatea întreprinderii unor măsuri organizatorice, economico-financiare și de drept pentru combaterea crimei organizate și corupției, Curtea a menționat, însă, că aceste măsuri trebuie să fie luate numai în limitele și în condițiile legii. Curtea a mai menționat că Departamentul creat a devenit o nouă autoritate centrală specializată, care urma să exercite funcții publice de interes național. Decretul prevedea, de fapt, reorganizarea structurii și modificarea funcțiilor MAI, a cărui activitate este orientată spre ocrotirea drepturilor și libertăților omului. Curtea a constatat că aplicarea dispozițiilor art.7 din Regulament ar fi dus la restrângerea exercițiunii acestor drepturi, inclusiv a dreptului la siguranța persoanei, la viața intimă, familială și privată, la inviolabilitatea domiciliului, la secretul corespondenței (art.27, 28, 29, 30 din Constituție) și a declarat neconstituționale decretelor contestate, precum și Hotărârea Guvernului nr.479 din 26 mai 1997 "Cu privire la Departamentul pentru Combaterea Crimei Organizate și Corupției", care depinde într-un total de constituționalitatea acestor decrete.

A fost supus controlului constituționalității și Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.10-II din 22 ianuarie 1997 "Cu privire la măsurile urgente de ameliorare a situației social-economice", contestat de deputații Valeriu Matei, Nicolae Andronic și Ion Suruceanu, precum și Hotărârea Guvernului nr.28 din 3 februarie 1997 despre acțiunile imediate de realizare a decretului menționat.

Curtea a constatat că atât decretul Președintelui, cât și hotărârea Guvernului nu conțin norme, care ar modifica legislația în vigoare privind salarizarea și asigurarea cu pensii de stat. Termenele stabilite pentru achitarea restanțelor la pensii nu constituie o modificare a periodicității plății acestora, stabilite prin lege, și nu pot fi considerate nici ca o înghețare temporară a plăților respective. Conținutul acestor acte normative demonstrează că ele urmăresc doar scopul de a mobiliza instituțiile statale respective să întreprindă acțiunile ce se impun, pentru a-și onora obligațiunile privind achitarea în modul stabilit de legislație a salariilor și pensiilor, precum și a restanțelor la pensii și salarii ce s-au acumulat în anii 1994-1996.

Pentru considerentele expuse Curtea a recunoscut constituționale art.1 alin.2 lit.a) din Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.10-II din 22 ianuarie 1997 și pct.5 alin.4 și 5 din Hotărârea

Guvernului nr.28 din 3 februarie 1997.

Constituțional a fost declarat și Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.371-II din 18 noiembrie 1997 "Privind stabilirea datei pentru alegerea Parlamentului". Temei pentru examinare a servit sesizarea deputatului Victor Cecan, care consideră că stabilirea datei alegerilor este un element al organizării și desfășurării alegerilor în Parlament, lucru care, potrivit art.72 alin.(3) lit.a) din Constituție, se reglementează prin lege organică, și, prin urmare, ține de atribuțiile Parlamentului. Autorul sesizării menționează, de asemenea, că Legea nr.1609-XII din 14 octombrie 1993 privind alegerea Parlamentului, la care face trimitere Președintele republicii întru motivarea emiterii acestui decret, nu este o lege organică, - ea a fost adoptată pînă la intrarea în vigoare a noii Constituții și a încetat să funcționeze ca neavînd puterea juridică necesară. În afară de aceasta, stabilind în Decret unele măsuri ce țin de desfășurarea și organizarea alegerilor, Președintele republicii prin acest act și-a depășit limitele atribuțiilor, arogîndu-și atribuțiile Parlamentului.

În hotărîrea sa Curtea a constatat că legiuitorul, la adoptarea Constituției, în situația în care s-a creat un conflict temporar de legi, a stabilit că "Legile și celelalte acte normative rămîn în vigoare în măsura în care nu contravin prezentei Constituții", iar organele respective "în decursul unui an de la data intrării în vigoare a prezentei Constituții, vor examina conformitatea legislației cu Constituția și vor prezenta Parlamentului propuneri respective". Dat fiind faptul că în perioada de după intrarea în vigoare a Constituției și pînă la emiterea Decretului contestat, Parlamentul nu și-a expus poziția referitor la compatibilitatea prevederilor Legii nr.1609-XII din 14 octombrie 1993 cu prevederile Constituției, Curtea a conchis că Legea respectivă la momentul adoptării Decretului era în vigoare și aplicabilă.

Totodată, sintagma "Comisia Electorală Centrală" din art.3 al Decretului a fost declarată neconstituțională.

III. CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII HOTĂRÎRILOR ȘI DISPOZIȚIILOR GUVERNULUI (art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție)

La 6 octombrie 1995 Guvernul a adoptat Hotărîrea nr.677 "Cu privire la majorarea salariilor angajaților în sfera bugetară și a pensiilor cetățenilor". Conform pct.2 din hotărîrea menționată Guvernul a majorat, începînd cu 1 februarie 1996, cu 20 la sută cuantumul nominal al tuturor tipurilor de pensii, ținînd cont de majorările efectuate anterior, păstrînd, totodată, compensațiile deja stabilite. Însă la 30 ianuarie 1996 prin Hotărîrea nr.55 Guvernul a modificat pct.2 din Hotărîrea nr.677 din 6 octombrie 1995, sensul acestor modificări fiind precizarea, potrivit căreia pensiile pensionarilor încadrați în cîmpul muncii, nu se majorează. Această hotărîre a fost contestată de Victor Beznoșenco, deputat în Parlament.

În hotărîrea sa Curtea a constatat că restricția, stabilită prin Hotărîrea Guvernului nr.55 din 30 ianuarie 1996, nu are un suport juridic, care să derive din Legile cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova, asigurării cu pensii a militarilor, cu privire la indexarea veniturilor bănești ale cetățenilor, a salarizării, și astfel îngrădește dreptul legal al cetățenilor angajați în cîmpul muncii de a beneficia de pensii în măsura în care beneficiază cetățenii neangajați în cîmpul muncii. Această restricție contravine art.54 din Constituție, prin care se stabilește că exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrîns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru apărarea siguranței naționale, a ordinii, sănătății ori a moralei publice, drepturilor și libertăților. Deci, Curtea a declarat dispozițiile pct.2 din Hotărîrea Guvernului nr.677 din 6 octombrie 1995 (Rn redacția Hotărîrii nr.55 din 30 ianuarie 1996), Rn partea care prevede restricții la majorarea pensiilor pensionarilor încadrați în cîmpul muncii, neconstituționale.

În contradicție cu un șir de acte normative a fost adoptată și

Hotărîrea Guvernului nr.646 din 16 septembrie 1995 "Cu privire la aprobarea Regulamentului provizoriu privind confiscarea, utilizarea sau nimicirea producției și materiei prime alimentare ce prezintă pericol pentru sănătatea populației și mediul ambiant". Regulamentul menționat determina temeiul, condițiile și modul de confiscare forțată de la proprietar a producției și materiei prime alimentare comercializate fără compensare și transformarea lor în proprietate de stat. Regulamentul a dat de asemenea definiția noțiunii de "comercializare ilicită a producției și materiei prime alimentare", care subînțelege comercializarea producției menționate în locuri și de către persoane neautorizate, în lipsa documentelor ce confirmă proveniența, calitatea și inofensivitatea lor pentru sănătatea consumatorilor și mediul înconjurător etc. Producția alimentară, recunoscută în conformitate cu pct.2-4 din Regulament la momentul stabilirii comercializării drept ilicită în baza unui proces-verbal, se confiscă.

Curtea Constituțională a recunoscut această hotărîre a Guvernului neconstituțională.

La sesizarea deputatului Vladimir Solonari, Curtea a exercitat controlul constituționalității pct.10 din Regulamentul cu privire la modul de perfectare și eliberare a actelor de identitate ale Sistemului național de pașapoarte, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.376 din 6 iunie 1995 "Cu privire la măsurile suplimentare de realizare a Sistemului național de pașapoarte". Apreciind că prevederile sesizate din Regulamentul în cauză contravin unui șir de principii constituționale, cum ar fi demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, Curtea a declarat pct.10 din Regulamentul menționat, precum și toate dispozițiile care conțin locuțiunile "viză de domiciliu" și "viză de reședință" drept neconstituționale.

A fost declarată neconstituțională Hotărîrea Guvernului nr.454 din 14 mai 1997 "Privind unele încălcări ale legislației de către Primăria municipiului Chișinău", hotărîre contestată de deputatul Ion Ungureanu. Prin această hotărîre s-a constatat că Primăria municipiului Chișinău, serviciile ei de resort, inclusiv de protecție a mediului înconjurător, nu au respectat cerințele legislației privind modul de atribuire a terenurilor. Ca rezultat, pentru executarea lucrărilor de construcție a restaurantului "McDonald's" la intersecția bulevardelor Dacia și Decebal, au fost tăiați 30 de arbori, ceea ce a provocat revolta locatarilor din casele învecinate. Prin hotărîrea sa Guvernul a interzis orice activitate de pregătire a terenului pentru construcția restaurantului, au fost avertizați primarul municipiului Chișinău și conducerea Departamentului Protecției Mediului Înconjurător, considerînd inoportună activitatea de mai departe a viceprimarului și a șefului Direcției generale arhitectură și urbanism în funcțiile deținute.

Curtea a constatat că prin Hotărîrea nr.454 Guvernul și-a arogat dreptul de gestionare directă a activității Primăriei municipiului Chișinău, ceea ce contravine prevederilor Constituției, reglementărilor actelor internaționale, care consfințesc principiile fundamentale de autonomie locală și descentralizare a serviciilor publice.

Neconstituționale au fost declarate încă două hotărîri ale Guvernului, contestate de către deputații Valeriu Matei, Alexandru Moșanu și Vasile Nedelciuc - nr.265 din 13 mai 1996 "Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de angajare a salariaților în bază de acord" și nr.178 din 27 februarie 1997 "Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de muncă prin cumul" (ultima hotărîre a fost adoptată împreună cu Federația Generală a Sindicatelor din Moldova).

Analizînd din punct de vedere juridic hotărîrea nr.265 din 13 mai 1996 și regulamentul în cauză, Curtea a conchis că actul guvernamental contravine prevederilor Constituției, Legii cu privire la Guvern și Codului muncii.

În al doilea caz, Curtea a constatat că legislația (art.102 alin.(2) din Constituție, art.14 din Legea cu privire la Guvern, art.260 din Codul muncii) nu abilitază Guvernul cu reglementarea prin hotărîri a raporturilor juridice generale ale cumularzilor. Aprobînd actul normativ invocat, ce are putere de lege, Guvernul a încălcat principiul separării

puterilor în stat.

Neconstituționale au fost declarate și Hotărîrea Guvernului nr.389 din 25 aprilie 1997 "Cu privire la crearea Serviciului de Protecție și Pază de Stat", precum și Decretele Președintelui Republicii Moldova nr.147-II din 25 aprilie 1997 și nr.215-II din 20 iunie 1997, prin care Vasile Drăgănel și Vasile Filip au fost numiți în funcțiile de șef și, respectiv, șef adjunct al Serviciului de Protecție și Pază de Stat. Controlul constituționalității acestor acte a fost efectuat la sesizările deputaților Nicolae Arteni, Eugen Grabovschi și Eugen Rusu.

În hotărîrea sa Curtea a stabilit că crearea și funcționarea Serviciului urmau să fie reglementate numai prin lege organică, și nu prin Hotărîre a Guvernului. Curtea a mai menționat că Președintele republicii, potrivit art.88 lit.d) din Constituție, poate numi în funcții publice numai în condițiile prevăzute de lege. Deci, Constituția a stabilit în mod expres pentru Președintele republicii temeuri legale pentru numirea în funcții publice. Cadrul legal nu-i permite Președintelui republicii să numească șefii Serviciului. Astfel, prin adoptarea decretelor menționate, el și-a arogat funcțiile Parlamentului, încălcînd art.6, art.66 și art.88 lit.d) din Constituție.

Au fost recunoscute constituționale integral prevederile a două hotărîri ale Guvernului. Una din ele este Hotărîrea nr.155 din 24 februarie 1997 "Privind "Centrul de modă" S.A.", contestată de deputații Victor Cecan și Anatol Puică. Analizînd materialele dosarului, Curtea a considerat că, potrivit art.12 din Legea cu privire la Guvern, acesta are un șir de împuterniciri principale în domeniul economiei, inclusiv exercitarea, din însărcinarea Parlamentului, a funcțiilor de proprietar al patrimoniului statului, crearea condițiilor necesare pentru dezvoltarea tuturor tipurilor de proprietate și, deci, este în drept, cu respectarea condițiilor facultative și de procedură, dacă acestea sînt stabilite prin lege, să realizeze toate elementele dreptului de proprietate: posesia, dispoziția, folosirea.

În cazul dat statul apare ca simplu acționar, cu dreptul de a ceda pachetul său de acțiuni în contul datoriei de la o societate pe acțiuni, fondată cu participarea statului, către altă societate pe acțiuni, de asemenea fondată cu participarea statului.

După cum s-a menționat deja în compartimentul respectiv, în context cu Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.10-II din 22 ianuarie 1997 "Cu privire la măsurile urgente de ameliorare a situației social-economice" a fost recunoscut constituțional și pct.5 alin.4 și 5 din Hotărîrea Guvernului nr.28 din 3 februarie 1997 despre acțiunile imediate de realizare a decretului menționat.

IV. HOTĂRÎRI DE INTERPRETARE A CONSTITUȚIEI (art. 135 alin.1 lit. b) din Constituție)

Deputatul Victor Cecan a sesizat Curtea privind interpretarea art.135 alin.(1) lit.g) din Constituție. În sesizare s-a menționat că diferiți subiecți aplică în mod diferit procedeele de apreciere a neconstituționalității actelor contestate și că sintagma "rezolvă cazurile" și expresia "Exercită la sesizare controlul constituționalității" nu sînt identice.

Curtea a constatat că, în conformitate cu art.135 alin.(2) din Constituție și art.25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție este în drept să sesizeze Curtea Constituțională cu privire la controlul constituționalității tuturor actelor prevăzute în art.135 alin.(1) lit.g) din Constituție, art.135 alin.(1) lit.g) fiind, însă, o competență specială a acesteia.

În altă sesizare deputatul Victor Cecan a solicitat interpretarea art.114 din Constituție sub aspectul dacă examinarea dosarelor administrative poate fi considerată drept înlăptuire a justiției și dacă sînt în drept autoritățile publice sau alte organe centrale și de specialitate ale statului, care nu fac parte din sistemul judecătoresc, să înlăptuiască justiția în numele legii pe baza dosarelor administrative instrumentate.

În sesizare se menționa că un șir de contravenții administrative sînt examinate de organele care nu au atribuții de autoritate judecătorească. Aceste organe sînt în drept să aplice sancțiuni administrative, prevăzute de Codul cu privire la contravențiile administrative. Parlamentul a restrîns dreptul unor organe, ce nu fac parte din sistemul judecătoresc, de a examina cauze administrative și de a aplica sancțiuni administrative. Această activitate legislativă a Parlamentului nu este, însă, susținută de unele autorități publice. Astfel, în Parlament au parvenit un șir de proiecte de legi cu privire la contravențiile administrative, în care se propune restabilirea dreptului organelor extrajudecătorești de a examina dosarele administrative și de a aplica sancțiuni administrative.

Curtea a considerat că examinarea în fond de către instanțele judecătorești a cauzelor ce izvorăsc din raporturile juridice administrative, a cauzelor cu privire la contravențiile administrative, precum și examinarea plîngerilor și protestelor împotriva deciziilor asupra cauzelor cu privire la contravențiile administrative este o formă de înfăptuire a justiției. Totodată, hotărîrile organelor, care nu au atribuții de autoritate judecătorească, luate asupra cauzelor cu privire la contravențiile administrative nu constituie înfăptuirea justiției.

Deputatul Vladimir Solonari a sesizat Curtea privind interpretarea art.74 alin.(1) și (2) din Constituție "Adoptarea legilor și hotărîrilor", și anume - votul căreia majorității de deputați, aleși sau prezenți, este necesar pentru aprobarea proiectului de lege organică în prima și a doua lectură, în cazul în care pentru adoptarea legii sînt prevăzute trei lecturi, iar Parlamentul se pronunță asupra proiectului de lege în a doua lectură printr-o hotărîre.

În sesizare se menționează că necesitatea interpretării art.74 din Constituție este dictată de faptul apariției frecvente în practica parlamentară a problemei privind corespunderea procedurii existente de votare a legilor organice sensului valid al stipulărilor art.74 alin.(1) și (2) din Constituție.

Curtea a menționat că în cazul dat nu pot fi comparate sau contrapuse etapele adoptării legii organice, examinate în lectura respectivă, deoarece fiecare lectură a legii presupune acțiuni specifice dezbaterii proiectului de lege numai pentru lectura dată. Dezbaterile proiectului de lege organică în lecturile corespunzătoare se deosebesc în materie. În ansamblu, însă, lecturile formează un proces unic al procedurii de legiferare. Procedura de vot (art.74 alin.(1) și (2) din Constituție) prevede că legile organice se adoptă cu votul majorității deputaților aleși, iar legile ordinare, hotărîrile și alte acte - cu votul majorității deputaților prezenți. Proiectul de lege organică în prima lectură sau în lecturile ulterioare se aprobă prin hotărîrea Parlamentului cu votul majorității deputaților prezenți la ședință, iar în lectura finală legea organică se adoptă cu votul majorității deputaților aleși.

Prin alte două sesizări ale deputatului Vladimir Solonari, a fost solicitată interpretarea art.61 alin.(2) și (3), art.63 alin.(1), (2) și (3), art.III Titlul VII Dispoziții finale și tranzitorii din Constituție.

În prima sesizare deputatul menționa că prevederile art.61 alin.(2) și art.66 lit.a) și r), luate în ansamblu, permit să se conchidă că Parlamentul are dreptul să se autodizolve, adoptînd în acest sens o lege organică, deși Constituția nu prevede acest drept în mod expres. În a doua sesizare deputatul solicita interpretarea art.61 alin.(3) și art.63 alin.(1), (2) și (3) sub aspectele: de la ce dată începe durata mandatului Parlamentului - de la data alegerii sau de la data validării mandatelor de deputat de către Curtea Constituțională; care sînt împuternicirile Parlamentului, al cărui mandat a expirat, pînă la întrunirea legală a noii componente a Parlamentului.

Curtea a constatat că durata mandatului Parlamentului se calculează începînd cu data cînd au loc alegerile deputaților în Parlament cu condiția îndeplinirii dispozițiilor art.62 din Constituție privind validarea mandatului de deputat și încetează după expirarea termenului de 4 ani de la data efectuării alegerilor parlamentare. Deci, durata

mandatului Parlamentului ales începe din ziua alegerilor (27 februarie 1994) și încetează după expirarea termenului de 4 ani (28 februarie 1998).

Cît privește posibilitatea Parlamentului de a-și înceta din proprie inițiativă activitatea, Curtea consideră că, întrucît Constituția prevede în mod expres încetarea mandatului de deputat în caz de demisie (art.69 alin.(2), în cazul unui dezacord sau al diferitelor disensiuni apărute în activitatea legislativului, dar care nu impun soluționarea situației prin modalitatea stabilită în art.85 din Constituție, autodizolvarea Parlamentului înainte de expirarea mandatului nu este posibilă, decît în cazul în care fiecare deputat și candidat supleant pe lista partidelor și blocurilor electorale ce au participat la alegeri depun personal cereri de demisie, ceea ce ar conduce, de fapt, la lipsa cvorului necesar pentru adoptarea legilor.

Nici un segment de timp din perioada de după expirarea mandatului precedent și pînă la întrunirea Parlamentului nou ales nu poate fi echivalat cu prelungirea mandatului parlamentar, prevăzut în art.63 alin.(1) din Constituție. În această perioadă Parlamentului îi sînt atribuite doar funcții operative pentru a asigura continuitatea activității permanente.

V. AVIZE ASUPRA INIȚIATIVELOR DE
REVIZUIRE A CONSTITUȚIEI
(art. 135 alin. (1) lit. c) din Constituție)

La 17 martie 1997 Curtea Constituțională, la sesizarea unui grup de deputați în Parlament, a emis un aviz asupra proiectului de lege privind modificarea art.24 alin.(3), art.29 alin.(3) și articolelor 25, 30, 54, 55, 93, 124 și 125 din Constituție, pe care grupul de deputați intenționa să-l prezinte Parlamentului spre examinare.

Curtea a menționat că inițiativa de revizuire a Constituției corespunde Legii Supreme a statului. Prin analiza conținutului proiectului de lege s-a constatat că grupul de deputați în Parlament propune modificarea articolelor din Constituție privind pedeapsa capitală, libertatea individuală și siguranța persoanei, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, restrîngerea exercitării unor drepturi sau a unor libertăți, exercitarea drepturilor și a obligațiunilor, promulgarea legilor, rolul și statutul procurorului. Astfel, proiectul de lege în cauză nu se referă la revizuirea dispozițiilor din Constituție privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și celor referitoare la neutralitatea permanentă a statului. Afară de aceasta, majoritatea modificărilor propuse de către inițiatorii revizuirii Constituției nu îngrădesc drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor sau garanțiile acestora, fiind în concordanță cu prevederile art.141 alin.(2) din Constituție.

Totodată, Curtea a stabilit că propunerea de a completa art.54 din Constituție cu un alineat nou - (2) în sensul că în condiții de război pot fi restrînse drepturile cetățenilor prevăzute în art.47 alin.(1) din Constituție, cu excepția dreptului la locuință, contravine prevederilor art.142 alin.(2) din Legea Supremă. Și propunerea de a modifica art.93 din Constituție în sensul că legile adoptate de Parlament și nepromulgate de Președintele Republicii Moldova pot fi supuse controlului constituționalității, contravine prevederilor Constituției (art.135 alin.(1) lit.a).

* * * * *

În anul 1997 din diferite motive legale, Curtea a respins patru sesizări. Printre ele e și sesizarea deputatului Andrei Diaconu, vicepreședinte al Parlamentului, care, la propunerea unui grup de deputați, a solicitat avizul Curții asupra problemelor ce se conțin în inițiativa legislativă de desfășurare a unui referendum republican. Grupul de deputați propunea de a include în ordinea de zi a unei ședințe

plenare a Parlamentului chestiunea privind desfășurarea la 22 martie 1998 a referendumului, în cadrul lui urmînd să fie puse problemele denumirii, și în viitor, conform Constituției, a limbii de stat a Republicii Moldova - "limba moldovenească" și ca în școlile de toate gradele să se predea istoria țării noastre, denumită "Istoria Moldovei".

Potrivit art.135 alin.(1) lit.d) din Constituție, Curtea confirmă rezultatele referendumurilor republicane, această atribuție fiind stipulată și în Legea cu privire la Curtea Constituțională, precum și în Codul jurisdicției constituționale. Atribuțiile Curții au un caracter exhaustiv și nu prevăd avizarea prealabilă a problemelor supuse referendumului republican. Dat fiind faptul că soluționarea problemei ce constituie obiectul sesizării nu ține de competența Curții, ea a fost respinsă.

VI. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Analiza sesizărilor examinate de Curtea Constituțională în 1997 demonstrează că în Republica Moldova continuă să aibă loc încălcarea principiului constituțional de bază al separării puterilor, cînd Parlamentul intervine în unele domenii de activitate ale Guvernului și invers. Majoritatea sesizărilor au fost determinate anume de aceste motive și, o mare parte a actelor legislative contestate au fost declarate neconstituționale. Evident, pentru o ameliorare a situației în acest domeniu, e necesar de a supune proiectele actelor legislative și guvernamentale unor consultări și expertize mai calificate, mai temeinice.

Printre sesizările despre constituționalitatea mai multor legi se evidențiază sesizările privind constituționalitatea unor prevederi din cîteva acte legislative, ce țin exclusiv de statutul judecătorului și a instanțelor judecătorești. În majoritatea lor ele au fost declarate neconstituționale, dat fiind că acestea contravin principiilor constituționale despre separarea puterilor în stat și independenței judecătorului.

Trezește îngrijorare și neliniște tendința autorităților publice de a limita garanțiile independenței judecătorului. În hotărîrile sale Curtea a subliniat în repetate rînduri, că judecătorul nu trebuie să se afle în raporturi de subordonare față de alte autorități publice, oricare ar fi acestea și indiferent de poziția lor ierarhică în stat.

Spre regret, mai au loc și cazuri cînd nu se ține cont de unele hotărîri ale Curții. Astfel, la 16 iunie 1997 Curtea a declarat dispozițiile art.97 alin.4 din Codul de procedură penală drept neconstituționale, dat fiind că prin aplicarea lor se limitează posibilitatea de a ataca în instanța judecătorească ordonanța privind refuzul de a porni procesul penal. Prevederile art.97 alin.4 din Codul de procedură penală contravin art.20 din Constituție, deoarece îngădesc accesul liber la justiție.

Curtea a atras, de asemenea, atenția asupra faptului că, potrivit art.66 lit.c) din Constituție, Parlamentul are atribuția de bază de a asigura unitatea reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării. Acest principiu constituțional cere de la organul legislativ asigurarea nu numai a unității reglementărilor legislative, dar și armonizarea normelor materiale și procesuale de drept.

Propunînd în Hotărîrea sa Parlamentului să examineze chestiunea privind modificarea și completarea legislației în vigoare, care reglementează temeiurile și procedura de a porni procesul penal, ținîndu-se cont de art.20 din Constituție, Curtea a anticipat și virtualitatea unor noi îngrădiri prin lege ale accesului la justiție.

În contextul celor expuse, trezesc, cel puțin nedumerire, prevederile unor articole din Legea nr.1275-XIII din 18 iulie 1997 "Pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală", adoptată la numai o lună de la data pronunțării de către Curtea a Hotărîrii menționate. Dacă pînă la aceste modificări și completări ale Codului de procedură penală sesizarea procurorului cu propunere de clasare a procesului penal se soluționa de către instanța

judecătorească, asigurînd toate garanțiile necesare apărării, acum încetarea procesului penal, în temeiurile prevăzute de art.185 din Codul de procedură penală, care include și temeiuri de nereabilitare, este pusă pe seama anchetatorului penal, procurorului și loctiitorilor lui. Mai mult decît atît, nu este prevăzută posibilitatea de a ataca hotărîrea procurorului, adoptată în baza plîngerilor împotriva ordonanței anchetatorului, precum și ordonanțelor procurorului și loctiitorilor lui.

Substituind instanțele judecătorești cu cele ale procuraturii la clasarea dosarelor penale și excluzînd posibilitatea de a ataca ordonanța privind încetarea procesului penal, legiuitorul, de fapt, a ignorat atît principiul constituțional despre accesul liber la justiție, cît și Hotărîrea Curții nr.20 din 16 iunie 1997. Parlamentul nici pînă în prezent nu a modificat art.97 alin.4 din Codul de procedură penală.

Se tergiversează modificarea unor acte legislative și guvernamentale, ce derivă din Hotărîrile Curții. Spre exemplu, n-a fost modificat art.43 alin.1 din Codul de procedură penală, sintagma căruia "...însă nu mai tîrziu de douăsprezece ore din momentul reținerii sau arestării" a fost declarată neconstituțională (Hotărîrea Curții nr.22 din 30 iunie 1997). A rămas nemodificată și Legea nr.947-XIII din 19 august 1996 "Cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii", un șir de articole ale căruia au fost de asemenea declarate neconstituționale (Hotărîrea Curții nr.10 din 4 martie 1997). Tot nemodificat a rămas pct.10 din "Regulamentul cu privire la modul de perfectare și elaborare a actelor de identitate ale Sistemului național de pașapoarte", aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.376 din 6 iulie 1995, și declarat neconstituțional, precum și toate dispozițiile care conțin locuțiunea "viză de domiciliu" și "viză de reședință" (Hotărîrea Curții nr.16 din 19 mai 1997).

În activitatea sa Curtea se confruntă și cu alte probleme. Spre exemplu, la luarea deciziilor în cazul parității de voturi, deoarece Curtea este compusă dintr-un număr par de judecători. Această situație poate fi depășită prin suplimentarea cu o persoană a numărului de judecători.

Întrucît Curtea exercită jurisdicția constituțională întru asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, practic în toate dosarele referitoare la controlul constituționalității legilor și altor acte normative, se impune necesitatea modificării Legii cu privire la Curtea Constituțională, atribuindu-se și cetățenilor dreptul de a sesiza Curtea, dar numai în cazurile în care se abordează probleme referitoare la normele de drept, a căror constituționalitate este contestată în procesul examinării de către instanța judecătorească.

Urmează să fie completat și art.135 alin.(1) lit.g) din Constituție, în sensul că orice instanță judecătorească poate sesiza Curtea. Această propunere reiese din faptul că atribuțiile Curții despre soluționarea cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate numai de către Curtea Supremă de Justiție, îngreudește dreptul celorlalte instanțe judecătorești de a sesiza Curtea Constituțională în procesul examinării unor cazuri concrete, ceea ce limitează independența judecătorilor și contravine art.116 alin.(1) din Constituție.

În anul ce s-a scurs n-au fost rezolvate și un șir de alte probleme. Spre exemplu, Președinția, Parlamentul și Guvernul continuă să nu expedieze Curții toate actele normative pe care le-au adoptat, iar multe din ele ajung cu mare întîrziere.

Nu s-au realizat pe deplin nici hotărîrile Parlamentului și Guvernului privind crearea condițiilor pentru buna funcționare a Curții, nu este asigurată la nivelul convenit baza ei tehnico-materială. Promisiunile Președinției și Guvernului de a dota Curtea cu computere au rămas nerealizate.

Curtea Constituțională a Republicii Moldova ca garant al asigurării supremației Constituției, al proceselor de democratizare a societății și respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a fost recunoscută de către organismele europene și internaționale. În luna aprilie ea a devenit membru cu drepturi depline al Asociației Curților

Constituționale a Țărilor Francofone, iar în octombrie - membru-asociat al Conferinței Europene a Curților Constituționale. În cadrul vizitelor efectuate în decursul anului la inițiativa Curților Constituționale ale Franței, Ungariei, Statelor Unite ale Americii, Bielarusi, Georgiei, Armeniei, reprezentanții Curții Constituționale a Republicii Moldova au contribuit la afirmarea în plan extern atât a autorității Curții, în particular, și a Țării, în ansamblu.